

Pædagogfaglighed i fritid og skole

Et inspirationshæfte til pædagoger,
lærere, SFO- og skoleledere

B U P L

UNDERVISNINGS
MINISTERIET

Indhold

Refleksionsredskab	2
Pædagogers faglighed – hvordan kommer den bedst i spil?	5
Kerneområde 1 Fællesskaber	6
Kerneområde 2 Relationer	9
Kerneområde 3 Trivsel	10
Kerneområde 4 Dannelse	12
Sådan bringes pædagogers faglighed i spil.	18

Refleksionsredskab

I forbindelse med udgivelsen af 'Grundlag for pædagogfaglighed i fritid og skole' har arbejdsgruppen bag udviklet et refleksionsredskab til pædagogisk udviklingsarbejde i fritidsinstitutioner og i skolen.

Det er meningen, at pædagoger sammen med kolleger eller ledere drøfter spørgsmålene.

Målene er at udvikle det pædagogiske miljø, at tage pulsen på, hvordan det står til med det pædagogiske arbejde, og at afstemme forventninger til pædagogikken.

Dialogredskabet er delt op i tre kategorier:

1. Forslag til dialog med pædagogkollegaer
2. Forslag til dialog med lærerkollegaer
3. Forslag til dialog med ledelsen.

Hvert spørgsmål kan stilles fire gange med ét af de fire kernebegreber i fokus.

I samarbejdet med dine:

Pædagogkollegaer

- Hvordan sikrer vi i det daglige arbejde, at alle børn og unge oplever relationer/fællesskaber/trivsel/dannelse?
- Hvordan kan vi sætte fokus på, at det pædagogiske arbejde understøtter relationer/fællesskaber/trivsel/dannelse?
- Hvordan vil vi sikre, at vi kontinuerligt reflekterer over og vurderer vores arbejde med børn og unges relationer/fællesskaber/trivsel/dannelse?

Lærerkollegaer

- Hvordan vil vi arbejde sammen om klassen, så alle børn og unge har relationer/er en del af et forpligtende fællesskab/oplever trivsel/deltager i dannelsesprocesser?
- Kom med eksempler på forløb/aktiviteter, hvor vi sammen sætter fokus på arbejdet med børn og unges relationer/fællesskaber/trivsel/dannelse?
- hvordan vil vi sikre, at vi kontinuerligt reflekterer over og vurderer vores fælles arbejde med børn og unges relationer/fællesskaber/trivsel/dannelse, så det er et fælles ansvar mellem pædagoger og lærere?

Ledelsen

- Hvilke visioner skal vi have i arbejdet med børn og unges relationer/fællesskaber/trivsel/dannelse?
- Hvordan kan vi blive klogere på vores arbejde med relationer/fællesskaber/trivsel/dannelse og på børnenes og de unges aktuelle oplevelser af det?
- Hvordan kan ledelsen understøtte dette arbejde?

Inspirationshæftet er baseret på undersøgelsen "Grundlag for pædagogfaglighed i fritid og skole," som professionshøjskolen Absalon har gennemført for BUPL og Undervisningsministeriet. Den er blevet til på baggrund af litteraturstudier og ni læringslaboratorier, hvor pædagoger og ledere er kommet med deres bud på den pædagogiske faglighed.

Pædagogers faglighed – hvordan kommer den bedst i spil?

Cirka 15.000 pædagoger spiller hver dag en vigtig rolle for børn i skole og fritids-tilbud. Pædagogerne er med til at skabe grundlaget for, at børn og unge udvikler sig både fagligt og personligt. Men hvordan understøtter de udviklingen, og hvilken faglighed ligger bag deres handlinger? Det handler dette inspirationshæfte om. Det dykker ned i fire pædagogiske kerneområder: Fællesskaber, relationer, trivsel og dannelse, som i den pædagogiske praksis er vævet tæt ind i hinanden. Brug inspirationshæftet til at udvikle hverdagen i skole og fritid – med et stærkt fokus på børne- og ungeperspektivet og med brug af pædagogers faglighed.

Fællesskaber

Pædagoger bruger deres faglighed til at skabe de bedst mulige rammer for, at børn og unge trives og er en aktiv del af fællesskaberne.

Både i skoletiden og i fritiden har pædagoger fokus på at udfordre de etablerede grupper, så de kan åbne sig for andre, og alle ideelt set kan være en del af et eller flere fællesskaber. Det er nemlig afgørende for den enkeltes muligheder for at trives og lære.

Fælles interesser er et godt udgangspunkt for at skabe gode relationer mellem børn og mellem børn og pædagoger. Derfor er børn og unges interesser ofte udgangspunkt for det pædagogiske arbejde. Børn og unge kan få øje på muligheder for nye venskaber med andre med samme interesser, og pædagogerne kan opdage og fremhæve styrkesider hos børn og unge, der arbejder med netop deres interessefelt.

Sådan arbejder nogle pædagoger med fællesskaber

Når aktiviteter foregår udenfor klasseværelset, er der ofte andre dynamikker end i traditionel undervisning. For at udnytte potentialerne, skal pædagoger have øje for mulighederne på skolen – både indenfor og udenfor – og i nærområdet. En gruppe pædagoger gik på antropologisk feltarbejde på og omkring skolen. Det gav dem nye muligheder for aktiviteter og fag. Pædagogerne fik øje på en lang tom gang i en kælder, hvor man både kunne løbe, slå kolbøtter og tegne på gulvet uden at forstyrre elever i de øvrige klasselokaler. Den lange kældergang blev bl.a. i de understøttende timer omdannet til kolbøtterum og bane til matematikstafet.

” Jeg kan fx opdage, at Sigrid og Line begge har en interesse for sommerfugle og tilrettelægge en aktivitet, der gør, at de får øje for hinanden og deres fælles interesse.

Pædagog på mellemtrinnet.

” Vi er de første, de møder på skolen. Vi er også dem, der hjælper forældrene med deres nye rolle. De skal ikke på samme måde som i børnehaven følge barnet helt ind og sætte madkassen i køleskabet. Nu skal barnet selv klare meget mere, og det hjælper vi forældrene med at forstå. *Pædagog i SFO.*

Relationer

En kerneopgave for pædagoger i både skole og fritidsinstitutioner er arbejdet med relationer. Det gælder især relationerne mellem børn og unge, men også deres relationer til pædagogerne og mellem pædagoger og forældre er afgørende. Pædagogerne kender børnene og de unge fra både fritidsinstitutionen og skoletiden, og de er i høj grad bindeleddet mellem skolen og hjemmet. Mange steder taler pædagoger ofte med forældrene og bidrager til at gøre dem trygge i overgangen mellem skolen og fritidsinstitutionen. Overgangene kan virke som en stor udfordring for både børn og forældre. Samtidig samarbejder de med forældrene om at støtte børnene, der skal være mere selvstændige end i børnehaven.

Pædagogernes professionelle relationer til børn, unge og deres forældre bliver i høj grad opbygget ved at møde dem med åbenhed, lytte til dem og reflektere i fællesskab.

Sådan arbejder nogle pædagoger med relationer

På nogle skoler tager pædagoger på besøg i hjemmene inden skolestart. Det varer typisk en time, og tiden bliver fordelt mellem barn og forældre. Pædagogen skaber her en kontakt til barnet, får indblik i barnets interesser, og dermed er relationsarbejdet i gang. Sammen med forældrene afstemmer pædagogerne forventninger og fortæller om hverdagens rutiner i skole og SFO. Samtidig har forældrene mulighed for at fortælle, hvis der er noget særligt, pædagogerne skal vide om deres barn.

Trivsel

Børn og unge skal trives for at kunne modtage læring og udvikle sig positivt. Det er en vej til, at barnet får selvværd og selvtillid og udvikler sig både fagligt og socialt. Pædagoger spiller en afgørende rolle, for de kender børnene og de unge rigtig godt. De er sammen med dem både i undervisningen og i fritidsinstitutionen, og samtidig har de den nødvendige faglige viden om børn og unges udvikling. De bruger deres faglighed i forhold til, hvad der trivselsmæssigt skal til for, at barnet er klar til at fokusere på at lære i skolen. Gennem de mange fælles aktiviteter opbygger pædagoger et tillidsforhold til børnene og de unge. Det er essentielt, når børn og unge i en periode ikke trives. Pædagogerne kan nå ind til dem, bag om problemerne og gennem små ændringer bidrage til, at de igen trives.

Sådan arbejder nogle pædagoger med trivsel

Den enkeltes trivsel er tæt forbundet med fællesskabet. Derfor skaber pædagoger ofte aktiviteter og oplevelser, som skal skabe fælles glæde.

På mellemtrinet er leg en god indgangsvinkel – også til konflikthåndtering. Det sker for eksempel i rollespil, hvor børn og unge ud fra en tænkt case selv lærer at mærke, hvad der virker, og hvad der ikke virker.

En 6. klasse har arbejdet med en case om en dreng og en pige, der sidder ved siden af hinanden, men ikke fungerer socialt. Hun ignorerer ham, og han låner hendes ting og glemmer at aflevere dem. Det ender i en konflikt, hvor hun kalder ham klam, og han slår hendes arm. Børnene gennemspiller situationen, som de vil, hvorefter man bearbejder oplevelsen i fællesskab. At arbejde på denne måde gør det muligt at sætte fokus på dilemmaer, og metoden lægger vægt på krop og handling i stedet for stærke sproglige kompetencer. Det kan tilgodese andre end dem, der normalt kommet til orde.

” Vi ser og oplever børn og unge i mange forskellige sammenhænge, og denne viden bruger vi, når vi skal tilrettelægge aktiviteter og tilbud til dem. Her skal vi være fleksible. Når børn for eksempel vælger aktiviteter fra, er vi optaget af hvorfor, og hvad der skal til for at tiltrække de børn, vi vil lave tilbud til. *Pædagog i udskolingen.*

Dannelse

Pædagoger spiller en vigtig rolle i forhold til børn og unges personlige og demokratiske dannelse.

De lærer demokratiske spilleregler, når de indgår i et fællesskab. De skal vide, at det både er afgørende at lytte til andre, og at deres egen stemme er vigtig. Det understøtter pædagoger blandt andet ved at skabe fællesskaber, hvor de sammen med børnene eller de unge kan øve sig i dialog, som får alle til at opleve sig som værdifulde og inddragede.

En pædagogs arbejde med dannelse foregår ikke altid i direkte kontakt med børnene eller de unge. Pædagoger skal vide, hvornår de skal træde lidt i baggrunden og lade dem styre selv. Pædagoger understøtter børnenes og de unges dannelse ved i de rigtige situationer at værne om deres fristeder og selvbestemmelse.

Sådan arbejder nogle pædagoger med dannelse

Flere skoler arbejder med fælles temaer på tværs af skole og fritidsinstitutioner. Det kan ske som emneuge, hvor skolen omdannes til et samfund, og alle elever vælger sig ind på forskellige positioner. Skolen og fritidsinstitutionen bliver til et minisamfund med borgmester, møntfod, skat, journalister osv. Det giver børn og unge et stort indblik i, hvad samfundet forventer, og hvad man i fællesskab skal gøre for, at det hele fungerer.

” Når de unge i udskolingens skal ud i praktik, arbejder jeg med at skærpe deres opmærksomhed på, hvordan de kan virke på andre. Det handler om forholdet mellem individ og fællesskab. At have lov til at være, den man er, og samtidig tage hensyn til andre – et arbejdsfællesskab for

eksempel, der kræver, at man møder til tiden. Konkret har vi arbejdet med det via forskellige rollespil og cases. *Pædagog i udskolingens.*

Sådan bringes pædagogers faglighed i spil

Flere studier peger på, at der er et stort potentiale i pædagogers faglighed. Når fagligheden sættes i spil i skolens strukturerede læringsfællesskaber og i fritidsinstitutionens sociale fællesskaber på tværs af alder, bidrager den til børnenes og de unges inkluderende fællesskaber, trivsel, læring og personlige dannelse, men også til et stærkere samarbejde med forældre og andre faggrupper. Skal det lykkes, kræver det:

- At kommunerne sørger for, at fritidsinstitutionerne har rammer og vilkår, der sikrer de nødvendige pædagogiske ressourcer. Kvaliteten af fritidsinstitutionerne er tæt forbundet med pædagogernes arbejde i skolen.
- At skoler og kommuner konstant er nysgerrige i forhold til at udvikle samarbejdet mellem lærere og pædagoger. Det skal understøttes strukturelt af eksempelvis samarbejdsaftaler mellem skoler og klubber og fælles kompetenceudvikling.
- At pædagoger bliver ved med at bruge deres viden på tværs af skole og fritidsinstitutioner til at være tydelige om, hvordan deres faglighed bringes i spil i skolen.

UNDERSVINGNS
MINISTERIET

Pædagogfaglighed i fritid og skole

Et inspirationshæfte til pædagoger,
lærere, SFO- og skoleledere